

Etické důrazy SZ

I. SZ jako norma pro etiku dneška

- jiné podmínky(dějiny, kultura, Boží plán)
- ale zároveň NZ potvrzuje přetrvávající autoritu SZ: Mt 5,17-20; 2Tim 3,15-17; výklad Ježíšova “naplnit” není jednoznačný: učinit za dost vlastním životem a smrtí a tím ukončit platnost pro člověka věřícího v Krista? Předvést, jak to mělo vypadat, jak to Pán Bůh zamýšlel s životem člověka?

- základní přístupy ke vztahu SZ a NZ (neboli ke křesťanskému chápání SZ):

A. Markion (teolog 2. stol. n.l.):

- snaha zbavit se SZ se vším všudy
- dva jiní bohové (soudce X milosrdný otec)
- vytvořil vlastní kánon bez SZ souvislostí (nechal v něm pouze Lk + 10 Pavlových epísto)
- moderní a méně křiklavá podoba – A. Harnack; ačkoliv byl Markiion označen za heretika, je určitý nevýjádřený, nevědomý “markionismus” v církvi vždy přítomný (selekce, nebo téměř ignorace SZ – dojem, že je to příliš zamotané, kruté, neodpovídající naší době a potřebám)
- základní problém “markionismu”: amputace kontextu Božího jednání (Bůh to začal skrze Izrael a jinak tomu všemu prostě nemůžeme rozumět; sá Bůh přišel k Židům jako Žid; navazuje právě tady a ne jinde!)

B. Fundamentalismus

- některé důrazy reformace, evangelikalismu, charismatického a letničního hnutí): brát vše bez domýšlení důležitých souvislostí, přímočará aplikace do dneška bez promyšlení literárních, historických, teologických odlišností mezi tehdy a teď;
- teoreticky – absolutní normativita celého SZ X prakticky: výběr, důraz na některé části SZ a ignorace jiných – nejde totiž důsledně aplikovat všechny SZ nařízení; příklady: upalování čarodějnic, kalhoty jen pro muže, sobota, dietní předpisy...

C. Další možnosti:

- alegorizace (SZ nepřináší doslovné, hmatatelné pokyny pro život, vše jsou to jen symboly pro duchovní skutečnosti – tedy chrám, obětní systém, SZ příběhy, postavy, souboje ilustrují např. tělo člověka, Ježíšovu dokonalou oběť, církev, víru, duchovní boj atd.);
- dispencionalismus (věk Zákona X věk Milosti/Ducha – tedy pro nás křesťany už neplatí nařízení SZ, neboť žijeme v novém věku)

D. Přístup z hlediska postupného zjevení:

- je více možností, které se vejdou pod toto označení
- základní předpoklad je, že existuje určitý postupný proces zjevování (odkrývání) Boží pravdy v dějinách (postupem času)
- dějiny chápány jako příběh Božího jednání s člověkem za cílem záchrany od smrti a pozvání k opravdovému životu (v zásadě 4 fáze: stvoření a pád, 1. díl vykoupení – Izrael, 2. díl vykoupení – Kristus, coby vrchol Božího záměru, cíl - nový věk);
- Kristus jako zlom; On a jeho dílo funguje jako čočka, skrze níž vidíme konečně ostře všechno ostatní; naplnění Zákona v osobě Ježíše Krista = návrat k jeho jádru (“tak takhle to Pán Bůh myslel...”; litera X Duch); Ježíš potvrzuje Zákon (v původním slova smyslu – Mt 5, 17-20), ale i opravuje tehdejší pojetí Zákona (Mk 2,23-28; 7,1-23;aj.); dochází též k sociologickému přelomu: odloučení církve a státu
- takže v praxi při čtení SZ je třeba zohlednit: 1. literární a historické souvislosti (záměr autora, žánr knihy, či oddílu, který čteme), teologický posun (číst vždy přes “brýle” Ježíše Krista), historický a kulturní posun (jiné životní podmínky, jiná obecná morálka, rozpojení církve a státu)

II. Jednotlivé části SZ a jejich etické důrazy

A. Tóra (doslova směrnice, ukazatel, pokyn, přeneseně Zákon)

- pět knih Mojžíšových; více než sbírka zákonů (spíš příběh počátků existence, základní zápleтка světa + náznaky jejího řešení zaostřením na jeden vyvolený národ);
- Tóra (zákony) jako ukazatelé na cestě (“směrovky ke svobodě”), ne jako samoúčelná nařízení nebeského policisty; proto je Zákon předmětem lásky a obdivu (Ž 119)
- detailní pohled na to, jak to Bůh myslel (i s tím, že to tak nikdy úplně nebude – proto proroci přináší ještě něco nového – tajemné výhledy k mesiáši jako budoucímu konečnému řešení); tedy Tóra a život v souladu s ní je jako výkladní skříň (Gn 12,2-3; Dt 4,5-8)

- základní rysy etiky Tóry:

- Boží milost předchází jeho požadavkům (začátek desatera - Ex 20,2)
- zachovávaní přikázání jako odpověď na Boží pomoc a jako nejlepší možný, nejsmysluplnější způsob života (Ž 1,1-3)
- okolnosti smlouvy: různá míra zodpovědnosti lidí uvnitř a vně smlouvy (nároky na Izrael X nároky na národy)
- zasazenost do situace padlého lidstva (Boží ideály jsou omezené lidskou situací – tedy Bůh se trpělivě přizpůsobuje možnostem člověka, jakkoliv odkazuje k dokonalosti, která je zcela přesahující)
- komunitní etika, nikoliv individuální cesta člověka k dokonalosti (celá Tóra je modelovým kodexem vztahů uvnitř společenství)
- motivace: být co nejvěrnějším obrazem Boha, protože je tu bytostná souvislost Stvořitele a stvoření (Gn 1,27; Lv 11,45)
- jádro: Desatero a ostatní přikázání Tóry (celkem 613) jako konkrétní aplikace do tehdejší doby, podmínek, situace v Božím plánu
- snaha uspořádat tórické předpisy: různé typy zákonů: trestní, občanské, rodinné, kultické (liturgické), charitativní
- všudypřítomnost milosti; celý příběh Izraele dává smysl jen v kontextu milosti Boží; to se odráží v jednotlivých zákonech (např. Lv 25; Ex 23,4n)

B. Proroci

- Boží komentář k životní praxi především vyvoleného národa (jak Izrael šel/nešel podle Směrovek ke svobodě a životu)
- tento komentář dán skrze lidské prostředníky – proroky (“vidoucí”); to nejsou věštcí (zřeci budoucnosti, ale spíš “Boží trouby”; ti, kteří odkrývají zásadní souvislosti života, na něž lidé zapomněli)

- základní rysy etiky proroků:

- veliké pozvání k životu v pravém nasycení (Iz 55,1-3)
- zpět k Tóře jako milostivému Božímu daru (k Duchu, ne k liteře)
- zpět od model k Hospodinu
- milost jako počátek i cíl všeho (Oz 6,6, Iz 1,11-20, aj.)
- sociální spravedlnost (Ámos; Iz 10,1-4; 5, 8-10)
- výhled k Mesiáši jako konečnému řešení lidské bídy (Jer 22-23; Iz 53)

- struktura prorockých zvěstí:

- zbloudění (současný stav; Iz 1,2-23; Iz 58,1-14)
- budoucí soud nad Izraelem (trest jako výchovný prostředek)
- soud nad národy (trest jako výchovný prostředek)
- obnova požehnání Božího lidu, ale i celého světa (Iz 65,17-66,24)

C. Mudrosloví

- Ester, Jób, Žalmy (některé), Přísloví, Píseň Písní, Kazatel
- často poetický žánr a jako takový je ho třeba číst (tedy nikoliv přímočaré a zbrklé morální aplikace)
- všeobecné zjevení (X Tóra); obecná lidská moudrost nashromážděná přirozenými zkušenostmi; dokonce pohanští autoři (Agúr, Lemúel v knize PŘ; PŘ 20,27); popis toho, jak to v životě chodí; co rozhojňuje a co naopak ničí život.

- kniha Přísloví:

- prameny moudrosti: rozum (hloubání), zkušenosti, dříve narození (rodiče), stvoření
- situační etika: bez kontextu není možné správně aplikovat, dokonce protiklady
- utilitaristická etika: cíl je blaho člověka (dělej to a to, aby se ti vedlo dobře...)
- trest: ne shora, ale přirozený důsledek jednání daného provinilce (PŘ 21,5)
- nejčastější formy: konstatování principu (PŘ 19,16); imperativ (PŘ 25,16)
- ostatní mudroslovné knihy: Jób – otázka utrpení, Píseň Písní – otázka lidské sexuality, Kazatel - omezenost lidského života, závislost na Bohu